

DESPRE MĂSURILE LUATE DE MARIA TEREZA ȘI IOSIF AL II-LEA ÎMPOTRIVA „CERȘETORILOR”, ÎN CONTEXTUL MODERNIZĂRII IMPERIULUI HABSBURGIC

Blaga Mihoc*

ABOUT THE MEASURES TAKEN BY MARIA THERESA AND JOSEPH II AGAINST BEGGARS IN THE CONTEXT OF MODERNIZATION OF THE HABSBURG EMPIRE

Abstract

This work presents less known sources of information and bibliographic information about the measures taken by the emperors Maria Theresa and Joseph II, in order to compel the gypsies to abandon their parasitic migratory life and to settle in different cities and villages.

In this context, the author briefly presents the content of several writings in which he tries to explain the origin of Gypsies from different countries.

Keywords: Maria Theresa, Joseph II, Modernization, Habsburg Empire, Beggars.

Eforturile împărătesei Maria Tereza (1740-1780) și ale fiului ei Iosif al II-lea (1780-1790) de modernizare a Imperiului Habsburgic presupuneau, între altele, luarea unor măsuri de interdicere a cerșetoriei. Acestea se înscriau în șirul altora, direcționate către etnia predispusă s-o practice și anume cea a romilor sau țiganilor, pe care oficialitățile doreau să-i transforme radical, în sensul așezării lor pe vetre stabile, interzicându-le migrația dintr-un loc în altul și implicit traiul în căruțe și corturi. Mulți dintre ei se ocupau, însă, și cu tot felul de meșteșuguri și în funcție de acestea se împărțeau în grupuri sociale sau „triburi”, denumite după „specialități”: zlătari sau aurari, căldărari, fierari, ciurari etc. Ei au pătruns în țările Imperiului Habsburgic, așa cum ne informează, între alții, Johann Benjamin Weissenbruch, H. M. Grellman și, mai recent, Angus Fraser, treptat și din vechime, deși stăpânirea a încercat în mai multe rânduri să-i oprească¹. Spre cinstea lor, ungurii s-au dovedit mai toleranți cu această etnie. Astfel, un mare magnat, care a ocupat câțiva ani funcția de „palatin al Ungariei”, pe nume Thurzó György (1557-1616) a emis, în perioada dintre 1612-1616 câteva „ordine”, și prin acestea accepta „o stare de fapt”, un lucru întâmplat, cel al pătrunderii țiganilor în țara sa, dispunând ca „domnii de pământ”, sau nobilii feudali să le permită așezarea pe moșiile lor, unde să-și poată practica meseriile². Thurzó György spunea, într-unul din aceste ordine, că unii dintre țiganii din Ungaria, în frunte cu voievodul Francisc, ar putea fi încadrați în armată, rugând, în spirit creștinesc, desigur, populația să aibă față de ei o atitudine caritabilă, deoarece duc „o viață foarte grea, locuind în corturi, pe câmpii și lunci, în afara localităților”, unde „suportă ploaia, frigul sau căldura arzătoare”, căutându-și hrană și îmbrăcăminte, pentru care plătesc „cu munca propriilor brațe, folosindu-se de nicovală, foale, ciocan și clește”³.

Opțiunea exprimată de Thurzó, de a se proceda la încadrarea țiganilor în armată, era însă, cel puțin discutabilă, dacă nu total nepotrivită. Și aceasta pentru că ei nu se obișnuiseră cu ordinea, cu disciplina. În plus, trăind cum puteau, la marginea societății, erau fricoși, așa cum știm că-i va descrie mai târziu pe cei de pe alte meleaguri, cunoscutul Ioan Budai Deleanu (1760-1820) în „poemathionul” (sau „Jucăreaua” sa), intitulat *Țiganiada*, unde un conducător al lor, pe nume Gogoman, îi scria domnitorului Țării Românești, după ce acesta îi înarmase „până-n dinți”, cam așa: „Rugăm, dar, pe Măria Sa foarte tare/ Ca să ne deie pă drum v-o pază/ Ori oșteni ce n-au frică de moarte/ Sau și haiduci cu groaznice obrază/ Că la primejdie să ne ajute;/ Dă ar hi măcar două sute”⁴.

* Muzeul Țării Crișurilor, istorie@mtariicrisurilor.ro.

¹ Vezi Blaga Mihoc, *Calea Adevărului, sau cugetul și voința ierarhilor*, Editura Logos, 94, Oradea, 2009, p. 44.

² *Ibidem*.

³ Angus Fraser, *Țiganii. Originile, migrația și prezența lor în Europa*, Editura Humanitas, București, 1998, p. 329; B. Mihoc, *op. cit.*, p. 62.

⁴ Vezi B. Mihoc, *op. cit.*, p. 191-192.

Mai puțin indulgentă față de țigani, dar situată, totuși, în limitele raționalului, Curtea împărătească de la Viena a emis, precum se știe, în timpul Mariei Tereza, mai multe legi discriminatorii împotriva lor. Putem aminti, între acestea, pe cele din 1758, 1761, 1767 și 1773, prin care li se impunea să se supună „legislației țărăști” sau statale, să renunțe la viața de „vagabondaj”, să facă serviciu militar, și în final să se încadreze în sânul comunităților băștinașe⁵. Reacția țiganilor față de aceste măsuri a fost promptă, de refuz categoric al schimbării modului lor de viață, și ea s-a manifestat, între altele, până și în literatură. În această atmosferă, în Imperiul Habsburgic interesul pentru țigani a crescut considerabil, așa cum ne dovedesc dese informații cu privire la ei, publicate în „calendarele” apărute în diferite orașe, cum ar fi, de exemplu, cel din Torino, din anul 1768, în care apar lucrările *Despre originea țiganilor conform datelor vechi și recente, publicate pe scurt de Grigore Streib și Organizarea țiganilor din întreaga Ungarie*, un fel de „elegie în versuri”, aceasta din urmă, despre viața acestei etnii, intercalate de o însemnare mai scurtă, cu titlul *Lucruri demne de ținut minte*, adică „curiozități adevărate și fanteziste, așa cum circulau ele în epocă, despre diferite țări și oameni, cu obiceiuri aiuritoare, despre fenomene naturale sau închipuite”⁶. În prima dintre lucrări, cea despre originea țiganilor, se face un „scurt istoric” al acestora, pe baza lucrărilor istorice cunoscute în epocă, cum ar fi cele ale lui Sancho de Moncada (*Expulsión de los Gitanos*, în *Restauracion politica de Espana*, Madrid, 1619), L. A. Muratori (*Rerum Italicarum Scriptores*, vol. 18, 19, Milano, 1730-1731), I. Thomasius (*Disertatio philosophica de Cingaris*, Leipzig, 1761) și J. B. Weissenbruch (*Ausfürliche Relation von der famosen Zigeuner-Diebs-Mord-und Räuber-Bande, Welche zu Giessen justificirt Worden*, Frankfurt și Leipzig, 1727)⁷.

Întocmitorul acestei lucrări menționează, și nu fără dreptate, că Africa a fost locuită odinioară de populații necivilizate, murdare, fără domiciliu stabile, rătăcitoare dintr-o țară în alta, adică din Egipt, din „Barbaria, Negresia (Nigeria n.n.) Sakka și multe alte țări”⁸. Autorul crede și spune că țiganii sunt originari din Egipt, că erau oameni „cu pielea neagră sau brună, îmbrăcați sumar, murdari, urâți, leneși și proști, îndăcinați să doarmă toată ziua, să mănânce plante și alte alimente crude, să rătăcească dintr-un loc în altul”⁹. Din fire, însă, țiganii erau totuși ospitalieri, căci în vremurile biblice ar fi dat adăpost în țara lor Sfintei Familii, adică lui Iosif, Mariei și fiului lor Isus Mântuitorul. Cam așa stăteau lucrurile și în „Barbaria”, o țară locuită de oameni „duri, murdari, cafenii, proști și aroganți”, adică plini de toate păcatele lumii, inclusiv al feloniei, căci i-au amăgit pe „bieții romani”, ca și cum nu aceștia le-ar fi cucerit, peste ani, țara. Această țară era, dacă ar fi să credem ce zice cel care a redactat lucrarea, un fel de „cloacă”, în care s-au refugiat mai multe popoare, cum ar fi „cananienii”, alungați de pe pământurile lor de viteazul Iosua din *Vechiul Testament*. Nu mai bine sunt prezentați locuitorii „Negresiei”, populată și ea de oameni negri (care aveau o mare aversiune față de albi, deoarece credeau că diavolul seamănă cu ei), obișnuiți să umble în pielea goală, să cânte din diferite instrumente muzicale (vioară, fluiet, drâmbă), să locuiască în corturi, să fure, să ucidă, să facă farmece (cum era transformarea toiegeilor în șerpi), ba chiar să-și vândă părinții și copiii. Se înțelege câtă falsitate există în această lucrare, unde se încearcă să se facă *tabula rasa* din creatorii măreței culturi și civilizații egiptene, asemuindu-i pe autorii ei cu „un popor gregar, nesupus regulilor sociale obișnuite, detestat de toată lumea”¹⁰.

Compunătorul acestui material afirmă, pe baza celor aflate din cărți, că țiganii sunt de origine din Numidia, de unde ar fi trecut în Egipt, angajându-se ca ostași ai faraonilor, postură din care i-ar fi alungat de acolo pe evrei. După plecarea acestora faraonii i-au transformat în robi și de aceea „cu cățel și purcel, cu puradei și muieri, au bătut tobele, și conduși de voievodul lor, călare sau pe jos au plecat din Egipt”¹¹. Unii teologi creștini neagă ceea ce afirmă alții, adică, cum am arătat, că țiganii din Egipt ar fi adăpostit în „sălașurile” lor Sfânta Familie, precizând că dimpotrivă, ei l-ar fi informat pe Irod că aceasta se află în țara lor. În plus, ei arată că, între „ucigașii de prunci” ai acestuia ar fi fost și un țigan, vină pentru care Dumnezeu i-a

⁵ *Ibidem*.

⁶ Vezi *Protocolul de la Oradea*, f. 267-268, apud B. Mihoc, *op. cit.*, p. 45.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 47.

¹¹ *Protocolul...* f. 266-267, apud B. Mihoc, *op. cit.*, p. 47.

pedepsit să devină „peregrini veșnici”.

Așa se face că mai târziu, un grup de 14.000 de țigani, conduși de un voievod numit Mișka, împreună cu „cai, câini, porci, bucăți de aramă, fier, argint și aur” au trecut din Africa în Asia Mică, respectiv în Siria, și de acolo în Europa („Iliria”, Moldova, Polonia, Ungaria, Germania etc.), făcând numai „blestemății” și determinându-i pe locuitorii de aici, ca pe unii să-i spânzure, să-i tragă pe roată, iar pe alții în cele din urmă să-i alunge. Ei au pătruns în Austria și Cehia, unde duceau o viață nomadă, practicând, unii diferite meserii, iar alții hoția și cerșitul. Ajungând în acest loc autorul scrierii de mai sus încearcă să explice, „după ureche”, desigur, originea numelui de „țigan”, dat după ținutul lor de obârșie din Africa „Zertsigan”, afirmând și faptul că ei, țiganii adică, ar fi adus din Egipt „viermii și purecii”, ca și cum aceștia n-ar fi existat în Europa de când lumea, cum se zice. Țiganilor din Ungaria li s-a dat, la început, numirea de „turci-mauri” sau „locuitori noi”, la care s-a renunțat, însă, peste puțin timp. Interesantă este aici explicarea unor credințe religioase ale țiganilor, despre care se zice că se închinau Lunii și Soarelui, socotind că din „căsătoria” lor au apărut stelele. Superstițioși fiind, lor nu le plăceau „coasele, hârlețele, șesurile, vânturile de toamnă, fântânile, spânzurătorile, cimitirele, ba nici munții și văile”, iar dacă „se întâmpla să vadă un lup se înspăimântau și chiar se îmbolnăveau”¹². Unii dintre învățații mai vechi, ca de pildă germanul Philipp Schwarzerd, cunoscut sub numele de Philipp Melanchthon (1497-1560), spunea că țiganii au venit din Apulia, de lângă Napoli, unde pe vremea aceea trăiau indivizi cu o conduită asemănătoare acestora, adică mincinoși, leneși obraznici, antrenați în negoțul cu cai, în cerșit sau în diferite meserii (tinichigii, fierari, zlătari etc.), iubitori de muzică și trai bun, disprețuitori ai religiei creștine. Când au venit în Ungaria țiganii erau „păgâni”; ei își cinsteau voievodul (numit „dadé”, care umbla în „straie domnești”) ca pe un zeu. Primul voievod al lor, amintitul Mișka a primit de la împăratul Sigismund de Luxemburg, trăitor între anii 1368-1437, dreptul de a se așeza în diferite localități, cu condiția de a se creștina. Există asupra originii lor și alte teorii, extrase din scrierile filosofului bizantin Boethius (475-480-525) care zice că se trag din „Scârbosul Esau (Isau)” sau din urmașii lui Rucab sau Recab (de unde ar fi fost numiți recabiți), și că acesta din urmă le-ar fi poruncit să nu cultive pământul, să nu bea vin „și să trăiască în corturi”. Adevărul este că țiganii din Ungaria semănau cu cei de mai sus, căci trăiau ca niște paraziți, trândăvind și vagabondând, lipsiți fiind și de orașe și de sate și de vite pentru muncile câmpului. Ei „nu ară, nu seamănă, nu seceră, nu cosesc, nu prășesc, n-au case frumos aranjate, n-au case cu așternut, [căci] palatul cel mai de preț le este cortul, coliba afumată, negândindu-se la vii, la terenuri de cultivat, la pășuni, și nici la vară sau iarnă, căci pe ei nu-i preocupă viitorul”¹³. Din această cauză țiganii din Ungaria medievală se deosebeau de celelalte popoare, prin limbă, comportare, temperament, aspect fizic și port. Ei erau însă meșteșugari și negustori iscușiți, obișnuiți să se îmbrace frumos, cu haine colorate, cu cizme galbene sau roșii, în timp ce „băștinașii” umblau în cojoace grosolane și opinci. Deși trăiau foarte rău, hrănindu-se până și cu hoituri, erau rezistenți la oboseală, la frig sau la căldură. Celălalt „material” despre ei, intitulat, cum am arătat mai sus, Organizarea țiganilor din întreaga Ungarie în 1768 este scris de un autor necunoscut, se pare de etnie țigănească, în perioada de după 1768, când Maria Tereza a luat amintitele măsuri pentru „sedentizarea” lor. El începe cu niște „tânguieli”, motivate de ordinul împărătesei din 1768, considerat de autor un an al nenorocirilor, căci atunci țiganii au fost forțați să-și abandoneze vechiul mod de trai, locuirea în corturi și mutarea dintr-un loc în altul. Li s-a dispus, adică, să-și ridice „case stabile”, pe vetrele oferite de „domnii de pământ” și să trăiască din cultivarea loturilor date de aceștia. Această „operație” trebuia să aibă loc rapid, adică între ultimele zile ale lui noiembrie 1768 și 7 ianuarie 1769. Se înțelege de la sine că dispoziția, așa cum era dată, nu putea fi și nici n-a fost îndeplinită, datorită refuzului manifestat de subiecți, adică de țigani, de a se supune ei, și intoleranței manifestate de localnici față de cei care, „volens nolens”, urmau să se stabilească în „comunitățile” lor. Cazurile de „sedentizare”, atâtea câte vor fi fost, erau nesemnificative, și în viitor ele vor dispărea cu totul. Autorul spune că odată cu „sedentizarea” țiganilor vor dispărea toate ocupațiile tradiționale ale acestora, cum sunt comerțul cu cai, „colindatul” din casă în casă, sau cerșitul din sat în sat, dar și obiceiul celor despre care discutăm de a purta cizme roșii sau haine multicolore.

¹² *Ibidem*, p. 49.

¹³ *Ibidem*.

Ei vor fi obligați să plătească impozite, să se îmbrace ca țărani între care se așezau, să le învețe limba, și mai ales să poarte un alt nume, acela de „locuitori noi”. În ton de „vaiet și suferință”, cel care a întocmit *Organizarea țăranilor...* se întreabă patetic de ce au pățit țiganii ce au pățit, ce greșală vor fi făcut, căci comportarea lor, după opinia sa, a fost întotdeauna, chipurile, „fără cusur”, și meseriile practicate de ei, precum și muzicanții lor, au adus „băștinașilor” avantaje materiale și satisfacții sufletești, iar când au greșit au fost pedepsiți aspru, uneori chiar cu spânzurătoarea. El nu știe de ce acest popor (cel al țiganilor), de origine nobilă, glorioasă, este prigonit de toată lumea, de „domnii de pământ”, de băștinașii din sate, ba până și de „zeii din ceruri”, și acest lucru îl face să se nostalgizeze după vremurile când conașionalii săi duceau o viață „parazitară”, cântând, „ciocănind metalele, sau practicând negoțul cu animale”¹⁴.

Din acest expozeu se degajă o „tristețe duioasă”, un regret după pierduta epocă, când muzicanții țigani, puși odinioară să stea la mese lângă „domnii cei mari”, unde se încălzeau „de căldura casei și a vinului bun, și căroră le cântau faptele glorioase și pline de peripeții ale faraonilor egipteni”¹⁵, dar acum obligați să renunțe la „frumoasele lor haine cu găitane și fireturi”, pentru a îmbrăca șuba, cojocul și opincile țăranilor de rând. Autorul mai spune că interdicția impusă țiganilor de a mai mânca hoituri sau carne de cal, bună în sine, nu va putea fi pusă în practică, deoarece aceștia n-au bani să cumpere pește sau alte alimente. Și ce e mai trist e faptul că ei au fost obligați să-și vândă corturile și căruțele cele frumoase, pentru a-și procura vite de jug și unelte de arat și semănat, necesare traiului, așa cum ordonase Maria Tereza. Aceasta însemna că, vrând-nevrând erau forțați să uite vremurile când trândăveau, furau, înșelau sau făceau vrăji, și să prindă cu mâinile „scârboasele coarne de bivol”, pentru a pune jugul carului pe gâtul gros al acestuia, ba mai mult, să țină coarnele plugului, „bășicându-și” palmele, să-și îndoie spinările, lucrând cu hârlețul și cu coasa. În acest caz, se jeluiește autorul, odată cu dispariția „larmei” făcute de țigani prin târguri, farmecul acestora va dispărea pentru totdeauna, după cum, nemaifiind cine să facă negustorie cu cai, aceștia se vor împuțina și ei, așa încât e posibil ca în viitor bărbații și femeile să fie obligați a călări pe boi. Concomitent, zgomotele pitorești din cârciumi, pline odinioară de țigani veseli, consumatori de băutură la acele „aldămașuri” îmbelșugate, oferite de cei ce-au reușit să facă vânzări avantajoase, și de zumzetul „guriștilor” și al viorilor, va amuți și el. Nu vor mai exista nici spectacole ieftine de acrobație, practicate de țigani, în care apăreau de multe ori și „puradeii” sau copiii acestora, obligați acum să se transforme, primii în agricultori, iar cei din urmă în ciurdari. Voievozii sau conducătorii lor își vor pierde demnitățile, devenind, din „împărțitori ai dreptății”, simpli iobagi, împovărați ca niște cămile, asemenea „băștinașilor” supuși „dreptului public” și nu celui tradițional, de natură tribală. Și, ca o încoronare a suferințelor, în urma acestor „nenorociri” e posibil să dispară și „binecuvântata” limbă țigănească, socotită „dulce ca mierea”, și indispensabilă celor care o vorbesc din moși strămoși¹⁶. Fără ea existența țiganilor nu va mai fi posibilă, căci toată viața lor de până atunci s-a legat de vorbirea acesteia; ea era mijlocul prin care se organizau furturile, se rosteau minciunile, căci „localnicii” sau „străinii” n-o înțelegeau și de aceea n-aveau acces la intimitățile țiganilor. Ei trăiau de acum într-o atmosferă ostilă, căci renunțând la „mânuirea arcușului”, la dansurile acompaniate de tobe și la prelucrarea metalelor, deveneau dintr-o dată, din oameni liberi, iobagi, dușmăniți și dușmănind la rândul lor pe funcționarii administrației statale, care-i botezaseră cu numele de „unguri noi”. Țiganilor nu le rămânea, astfel, pentru a supraviețui, decât să se resemneze, și să spere că Dumnezeu îi va ocroti în continuare.

Trebuie să precizăm, însă, că la fel ca în alte situații și în acest domeniu reformator măsurile luate de Maria Tereza și continuate de Iosif al II-lea s-au dovedit, așa cum am anunțat mai sus, ineficiente. Cea care urmărea sedentizarea țiganilor și prin asta „lichidarea” cerșetoriei, l-a preocupat pe împărat până în ultimii ani ai vieții, făcându-l să insiste ca ea să fie pusă în practică. Este semnificativă, în acest context, ordonanța sa, alcătuită din 27 de „paragrafe”, dispuse în două capitole, din 2 februarie 1788, tradusă și tipărită pe foi volante, în mai multe limbi, între care și în cea românească, cu alfabet chirilic, desigur¹⁷.

¹⁴ *Ibidem*, p. 52.

¹⁵ *Ibidem*, p. 53.

¹⁶ *Ibidem*, p. 56.

¹⁷ Serviciul Județean Bihor al Arhivelor Naționale, *Fond Episcopia greco-catolică Oradea*, Inventar 881, Dosar 455, f. 62-65.

Ea se începe, ca și în alte cazuri, cu un preambul sau o înșirare a titulaturii sale ca împărat „al românilor”, adică al „Sfântului imperiu romano-german”, în care intrau pe atunci mai multe țări, „provincii” sau ducate (Germania, Ungaria, Boemia, Dalmația, Croația, Slovenia, Austria, Burgundia, Lotharingia, Toscana, Ardealul, Mediolanumul, Mantova, Parma, „Habsburgul”, Flandra, Tirolul „și celelalte”). Urmează, apoi, „constatarea”, pe baza experienței „cea de toate zilele”, că oamenii fără domiciliu „statornic” trăiesc într-o continuă lenevire, dăunătoare bunelor rânduieli ale vieții orașelor și satelor. Pentru a îndrepta acest mare rău social, împăratul ordonă ca cei în cauză, respectiv cerșetorii și „străinii” să fie „izgoniți” din localitățile pe care le parazitează. În această categorie de oameni risipiți prin Ungaria și „între altele ei împreunate părți, cumu-i Prințipatul Ardealului”, intră și unii localnici și cei „cari în numitele țări, de zece ani s-au așezat”¹⁸. Dacă sunt cerșetori, aceștia urmau să fie trimiși în țările de baștină. Acei dintre ei care renunțau la cerșetorie puteau să rămână pe loc, devenind cetățeni onorabili. Destinul lor, „izgonirea” sau acordarea „cetățeniei”, urma a fi hotărât de „doi oameni de bizuință”, fruntași aleși dintre localnici, care trebuiau să țină o evidență riguroasă, atât a celor ce sunt de „izgonit”, adică a cerșetorilor, unde se încadrau desigur mulți țigani, cât și a celor vrednici să fie „autohtoneizați”. Cerșetorii care nu-și abandonează „ocupația” nu se vor putea stabili decât la cel puțin „două miluri” de locul unde au cerșit. Dacă se vor muta în „comitatele” din vecinătate, conducerea acestora va fi informată, prin scrisori, despre situația lor. Toți cei „izgoniți”, împreună cu familiile lor vor primi o dovadă sau un „pășuș”, adică o „scrisoare de scoatere”, de „țăpare”, cu motivarea acestui gest. Dovezi sau „pășușuri” asemănătoare, cu numele celor izgoniți și motivul „izgonirii” vor primi și „stăpânii de pământ” și „maghistraturile” orașelor și satelor în care aceștia se vor așeza. Cei de mai sus, domnii de pământ și conducătorii din orașele și satele unde „izgoniții” se vor așeza erau obligați să păstreze în siguranță actele sau „pășușurile” de mai sus. Dovezile care menționează numele „izgoniților” și fruntașilor unde aceștia vor fi obligați să se stabilească, trebuie semnate și motivate de fruntașii localităților emitente, precum și consemnate (în scris), într-un „reghistru” special. „Stăpânii” sau mai marii locului care vor refuza, fără un motiv serios, să primească în „teritoriile lor” pe cei „izgoniți”, au obligația să informeze despre acest lucru pe cei din fruntea „comitatelor” lor, în termen de trei zile, *renitenții* urmând să fie amendați cu câte doi galbeni¹⁹. Dacă se va dovedi că „izgonirea” celor amintiți din localitățile unde trăiau s-a făcut fără motiv, atunci cei care au hotărât-o trebuie să-i reprimească pe aceștia pe teritoriile de unde au plecat, plătindu-le și „spesele” făcute cu deplasarea. Fruntașii localităților și locuitorii dintre care „cerșetorii și străinii” au fost obligați să plece sunt „îndatorați” să le asigure acestora cheltuielile (pentru hrană și „deplasare”), în valoare de câte 7 creițari fiecăruia dintre indivizii de peste 15 ani, iar pentru cei sub această vârstă, câte „un creițar și jumătate”²⁰. „Neputincioșii sau bătrânii” care trăiau din cerșit, incapabili să muncească, vor rămâne pe loc, urmând a fi ajutați să se întrețină de comunitățile respective. Această precizare demonstrează „buna judecată” a celor care au redactat ordonanța în discuție, și ea se înscrie în spiritul raționalismului iluminist. Cei care au compus articolele din ordonanță se grăbesc, apoi, să facă precizarea că toți cei prinși la cerșit vor fi condamnați la închisoare, unde vor fi hrăniți numai cu „pâine și apă”²¹. Demnitarii din localitățile unde se vor așeza cei „izgoniți” au dreptul să-i oblige să muncească, pentru ei sau pentru comunitate, pe toți cei care au peste 15 ani, vreme de o lună de zile, fără altă plată în afară de hrană și haine, copiilor urmând să le ofere câte 2 creițari pe zi. Cei care au alcătuit ordonanța știau, însă, că cerșetorii erau de regulă viciați, obișnuiți să bea tot ce au, și din acest motiv au făcut, în acest loc, precizarea ca „banii pentru prunci în mâna acelor să dea, care de hrana pruncilor poartă grije”²².

De asemenea ei mai știau că uneori „izgoniții” își părăsesc locurile în care au fost forțați să se așeze și de aceea au dispus ca fugarii să fie prinși și duși de unde au fugit și în plus să fie forțați să muncească pentru comunitate gratuit, de astă dată două luni de zile. Conducătorii locului au dreptul, dacă consideră că este necesar, ca pe fugari să-i țină ferecați în lanțuri, urmând ca aceia care se vor face vinovați de fuga acestora să fie pedepsiți cu suportarea

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, f. 63.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

cheltuielilor necesitate de prinderea și aducerea lor înapoi. Dacă „izgoniții” dădeau dovadă, în locurile în care s-au mutat, de purtare bună și de faptul că „dintr-o slujbă sau alta de omenie, modru a trăi au găsit”, se puteau întoarce în comunele din care fuseseră obligați să plece²³. Aceasta, însă, nu înainte de a obține, cu privire la „îndreptarea lor”, testimonii sau scrisori de la „stăpânirile și maghistraturile locului”. Aceia dintre ei, despre care conducătorii orașelor și satelor se convingeau că sunt „nestatornici” sau rebeli, și din punct de vedere fizic „de statutușul cătănesc harnici”, vor fi înrolați în armată²⁴. În rândul „cerșetorilor și străinilor” intrau, conform acestei ordonanțe împărătești, toți cei stabiliți în țările împărăției, cum erau „Țara Ungurească” și Ardealul, în urmă cu 10 ani, precum și alții, intrați „sub stăpânirea acestora” după tratatele de pace, dacă nu dispuneau de surse onorabile de a se întreține. Ei sau urmașii lor vor fi trimiși în locurile de unde au venit, după ce li se vor da „pășușuri” sau acte doveditoare despre situația sau starea socială, cu numele și descrierea „făpturii lor”²⁵.

La „izgonire” sau la „țâpare”, acestora „aspru li se va zice” că, de vor „cuteza încă o dată în părțile aceste (de unde au fost „izgoniți” n.n.) a intra, atunci în fiare legați, în trei luni la lucru fără plată îi vor ține și cu alte bătăi greu se vor pedepsi, și apoi iarăși peste hotară și a țării margini îi vor țâpa”²⁶.

În ordonanță se spunea apăsător că acei indivizi care intrau în categoria celor ce urmau să fie „izgoniți” sunt „veniți din părțile turcești”, probabil din considerentul că erau „de altă lege”, adică „schismatici sau ortodocși”, ori mahomedani. Ca și în cazul altor documente, în ordonanța pe care o discutăm se specifică data și locul emiterii, luna februarie, ziua a doua, 1788, în orașul Viena. În virtutea prevederilor din acest act, semnat de Iosif al II-lea și de doi demnitari din apropierea sa, Alexander de Pasztori și Carol Palfi, din „țările coroanei” au fost expulzați o mulțime de oameni. Pe cei din Ungaria i-au obligat să plece autoritățile locale, încă din toamna lui 1787, între aceștia numărându-se, de exemplu, așa cum rezultă din „pășușul” emis pe numele lor, un oarecare Ioan Bodnar și „mujeria lui”, om de 35 de ani și de religie ortodoxă, alungat „din localitatea Körözs, din comitatul Budei”, la 2 octombrie, pe motiv că trăiește „în lenevire”, obligat să se stabilească „în comitatul Sălădului”, și Sigismund Nicolae, de 58 de ani, văduv, fără copii, din Soroksár (azi sectorul 23 al Budapestei n.n.) tot de religie ortodoxă, forțat să plece pentru că, „având piciorul drept vătămat”, trăia din cerșit. Ordonanța a fost trimisă autorităților administrative locale, dar și episcopiiilor. Aplicarea ei și a altor „dispoziții” și reforme de „modernizare” a statului nu s-a realizat decât parțial, iar după moartea împăratului, survenită în 1790, oficialitățile au renunțat definitiv la punerea în practică a prevederilor sale.

²³ *Ibidem*, f. 64.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, f. 65.

²⁶ *Ibidem*.